

Akuta preventivmetoder

Giltig fr.o.m. 2020-04-21

Akutpreventivmedel

Alla kvinnor som söker efter oskyddat samlag, tablettglömska eller annat misslyckande med aktuell preventivmetod bör erbjudas akutpreventivmedel oavsett tidpunkten i menstruationscykeln.

Spermier kan under gynnsamma förhållanden överleva i kvinnans genitalia i 5 dygn. Ägget är efter ägglossningen befruktningsbart i ca ett dygn. Därför är sannolikheten för graviditet störst om samlag sker 5 dagar före till 1 dag efter ovulation ("fertila fönstret"). Tidpunkten för ovulation är svår att förutsäga och det förefaller även möjligt att ovulation kan "triggas" av sexuell aktivitet. Ifrån äggledaren, där befruktning sker, transporteras ägget till livmodern och implantation i endometriet sker efter ca en vecka.

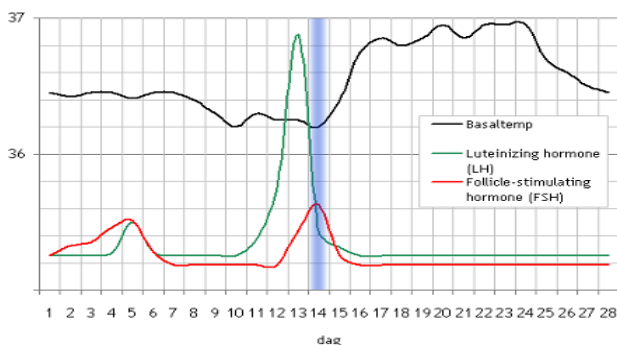
Kopparspiral

Kopparspiral som sätts in inom 120 timmar (5 dagar) efter oskyddat samlag är den mest effektiva metoden och kan förhindra graviditet i närmare 99 % av fallen. Den har effekt även om ovulation och befruktning skett, genom att förhindra implantation i endometriet. Kopparspiral kan dessutom ge ett fortsatt skydd i 5 år om kvinnan önskar fortsätta med metoden. Spiral bör ej sättas in vid tecken på aktuell bakteriell genital infektion.

Akut p-piller: Ulipristalacetat (ellaOne)

En tablett à 30 mg (receptfritt) tas så snart som möjligt efter oskyddat samlag. ellaOne har indikation att användas inom 120 timmar efter oskyddat samlag men skyddar inte mot graviditet om ovulation redan skett eller är nära förestående.

Verkningsmekanismen är en direkt hämmande effekt på follikelruptur och innebär att ovulation kan hämmas eller förskjutas ca 5 dygn om tabletten tas innan den preovulatoriska LH stegringen nått sin topp vilket sker ungefär ett dygn innan ovulationen.

Akut p-piller: Levonorgestrel (Norlevo, Postinor, Levodonna, Frivelle, Levonorgestrel ABECE, Levonorgestrel Apofri)

En tablett à 1,5 mg (receptfritt) tas så snabbt som möjligt efter oskyddat samlag, senast inom 72 timmar (enligt registreringen för preparatet). Levonorgestrel verkar genom att hämma eller förskjuta ovulation om det ges innan den preovulatoriska LH stegringen startat, dvs. närmare två dygn före ovulationen.

OBS!

Eftersom akut p-piller verkar genom att antingen hämma eller förskjuta ovulation innebär fortsatta oskyddade samlag inom samma cykel en fortsatt risk för graviditet. Kondomska rekommenderas de närmaste 14 dagarna.

Interaktionsrisker

- Pga. interaktion mellan gestagen och ulipristalacetat, som bägge binder till progesteron-receptorn, bör påbörjande av hormonell preventivmetod inte ske förrän **5 dagar efter intag av ellaOne**. Gestagenet kan minska effekten av ulipristalacetat och motverka akut p-pillrets ovulationsförskjutande eller ovulationshämmande effekt!
- Kvinnor som redan använder hormonell preventivmetod och som önskar akut p-piller pga. "tablettglömska" bör rekommenderas levonorgestrel eller kopparspiral.
- Kvinnor som använt enzyminducerande läkemedel under de senaste 4 veckorna (t.ex. vissa antiepileptika, johannesört, HIV- och TBC-mediciner) bör rekommenderas kopparspiral. Om detta inte är ett alternativ bör kvinnan rekommenderas att ta dubbel dos av levonorgestrel (3 mg) trots att evidens för denna kombination saknas.
- Upprepad behandling under samma menscykel är inte kontraindicerad, men ulipristalacetat bör inte användas inom 7 dagar efter intag av akut p-piller med levonorgestrel.

Uppföljning

Återbesök för graviditetstest och ev. STI prover bör erbjudas efter 3-4 veckor. I samband med återbesök bör även uppföljning av preventivmedelsanvändning ske.

Akutpreventivmedel post partum

Oskyddade samlag mer än 21 dagar efter förlossning kan ge upphov till graviditet hos kvinnor som inte ammar fullt.

- Kopparspiral kan sättas in från 6 veckor efter förlossning
- Ulipristalacetat och levonorgestrel utsöndras i bröstmjolk, men påverkan på bröstmjolkens kvalitet eller barnet har inte visats. Amning kan fortsätta efter engångsdos med bägge preparaten. Pga. bristfälliga data rekommenderas inte ulipristalacetat som förstahandsmetod i samband med amning.

Akutpreventivmedel och graviditet

Kopparspiral bör inte sättas in om det föreligger misstanke om graviditet pga. den ökade risken för missfall, prematurbörd och infektion i samband med ev. abort. Hormonella akutpreventivmedel kan inte avbryta en etablerad graviditet. Exposition för ulipristalacetat eller levonorgestrel i tidig graviditet har inte visat någon ökad risk för fosterskada eller missfall.

Referenser:

- Läkemedelsverket: Antikonception Behandlingsrekommendation, april 2014
- K. Gemzell-Danielsson et al: Mechanisms of action of oral emergency contraception. *Gynecol Endocrinol* 2014
- Raymond et al: Emergency contraception. *N Engl J Med* April 2, 2015
- Emergency contraception and breast-feeding, dec 2014. www.evidence.nhs.uk
- Brahe et al, *Human Reproduction*, vol 30, No 12, 2015: A prospective randomized pharmacodynamic study of quick-starting a desogestrel progestin-only pill following ulipristalacetate for emergency contraception
- Family Planning – A Global Handbook for Providers, WHO 2018